

Liikenne- ja viestintäministeriö

Oikeusministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ajoneuvolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Liikenne- ja viestintäministeriö on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa:

Henkilötietojen suoja

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi muun muassa ajoneuvolain (82/2021) (1. lakiehdotuksen 203 a §), rikosrekisterilain (770/1993) (2. lakiehdotuksen 6 c §), ajoneuvojen katsastustoiminnasta annetun lain (957/2013) (3. lakiehdotuksen 48 §) ja ajoneuvojen yksittäishyväksynnän järjestämisestä annettua lain (958/2013) (4. lakiehdotuksen 28 §) säännöksiä, joissa olisi kyse EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 (jäljempänä yleinen tietosuoja-asetus) soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä.

Esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluissa on asianmukaisesti arvioitu esitystä suhteessa yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan. Oikeusministeriö katsoo, että jatkovalmistelussa esityksen perusteluissa olevaa yleisen tietosuoja-asetuksen liikkumavaraa koskevaa arviota olisi täydennettävä, jotta säätämisyjärjestysperusteluissa esiin tuotu kansallisen liikkumavaran käyttöä koskeva perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö tulisi huomioiduksi myös yleisen tietosuoja-asetuksen liikkumavaran käytön osalta.

Henkilötietojen käsittelylle on oltava aina tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukainen oikeusperuste. Esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluissa ja säännöskohtaisissa perusteluissa on viitattu oikeusperustan ja suojatoimien osalta siihen, että rikosrekisteritietojen käsittely perustuisi yleisen tietosuoja-asetuksen 10 artiklaan ja tietosuojalain (1050/2018) 7 §:n 1 momentin 2 kohdan sisältämän viittaussään-

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Oikeusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 25
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 1606 7730
+358 9 1606 7730

kirjaamo.om@gov.fi
oikeusministerio.fi

nöksen perusteella lain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaan (lakiehdotukset 1. ja 2.). Edelleen käsittelyn perusteena olisi nyt ehdotettava ajoneuvolain 203 a §:n säännös. Sakkorekisteristä saatavien tietojen osalta viitataan vain yleisen tietosuoja-asetuksen 10 artiklaan (lakiehdotukset 3. ja 4). Esitysluonnoksessa edellä mainittujen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain säännösten lisäksi jatkovalmistelussa tulisi osoittaa, mihin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan alakohtaan käsittely perustuu.

Esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluissa todetaan, että perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset. Perustuslakivaliokunta on painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta. (PeVL 51/2022 vp, 2 kohta). (s.33)

Kun kyse on yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä, yleistä tietosuoja-asetusta tarkentava kansallinen lainsäädäntö on mahdollista vain silloin, kun yleinen tietosuoja-asetus nimenomaisesti jättää jäsenvaltioille kansallista sääntelyliikkumavaraa. Lainsäätäjän on tällöin osoitettava, mihin yleisen tietosuoja-asetuksen artiklaan henkilötietojen käsittelyä koskevat erityissäännökset perustuvat.

Kansallinen liikkumavara pohjautuu keskeisiltä osin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtiin, eli tilanteisiin, joissa henkilötietojen käsittely perustuu rekisterinpitäjän lakisääteiseen tehtävään (c alakohta) tai jos se on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi (e alakohta).

Silloin kun henkilötietojen käsittely perustuu 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtiin, jäsenvaltiot voivat käyttää 6 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettua sääntelyliikkumavaraa ja antaa asetusta täsmentävää sääntelyä. Kansallinen sääntely voi koskea muun muassa käsittelyn lainmukaisuutta koskevia edellytyksiä, käsiteltävien tietojen tyyppiä, tietojen luovutusta, käyttötarkoitussidonnaisuutta ja käsittelytoimia koskevia säännöksiä, joita on ehdotettu myös esitysluonnoksen säännöksissä. Tällaisen erityissääntelyn on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeassa suhteessa sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Kansallista liikkumavaraa käytettäessä liikkumavaran ala tulisi kuvata säännöskohteisesti ja keskittyä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti perus- ja ihmisoikeuksien kannalta merkitykselliseen sääntelyyn (ks. esim. PeVL 2/2018 vp, s. 4–5). Jatkovalmistelussa hallituksen esityksen perusteluita olisi täydennettävä osoittamalla mihin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan kohtaan henkilötietojen käsittelyä koskevat säännöksen perustuvat (6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohta). Lisäksi jatkovalmistelussa perusteluita tulisi täydentää edellä mainituilla oikeasuhtaisuusarviolla sekä sääntelyn välttämättömyyttä koskevalla arviolla.

Säädettäessä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen sekä rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvien tietojen käsittelystä, käsittely on mahdollista sitoa suoraan tietosuojalain 6 §:n 2 momentin suojatoimilistaukseen. Suojatoimilistauksen hyödyntämistä tulee kuitenkin arvioida tapauskohtaisesti, huomioiden käsittelystä aiheutuvat riskit ja uhat. Arvioinnissa on olennaista huomioida, voidaanko toteutettavat asianmukaiset ja riittävät suojatoimet jättää rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän harkittavaksi, vai pitääkö suojatoimista säätää erikseen. Tämä tulisi ottaa huomioon myös hallituksen esityksen jatkovalmistelussa. On myös mahdollista, että suojatoimet perustetaan tietosuojalain suojatoimilistaukseen,

jonka lisäksi kansallisessa erityislainsäädännössä säädetään erikseen eräistä käsittelyä koskevista suoja-toimista. Tietosuoja-asetuksen edellyttämistä suojatoimista tulee aina sisällyttää selkeä arviointi ja kuvaus hallituksen esityksen perusteluihin, jotta käsittelyyn sovellettavista suojatoimista ei jäisi epäsel-vyyttä.

Säätämisyjärjestysperusteluissa todetaan, että ehdotuksella annettaisiin akkreditoidulle vaatimustenmu-kaisuuden arviointilaitokselle oikeus saada henkilön itsensä luovuttamana nähtäväksi ja säilytettäväksi rikosrekisteriotte, mutta vain, jos se on ajoneuvojen ja niiden perävaunujen puiteasetuksen tarkoitta-malla tavalla puhdas. (s. 33, esitysluonnoksen tekstistä puuttuu kyseisestä lauseesta sana ”puiteasetuk-sen”) Esitysluonnoksessa on todettu, että puhtaalla rikosrekisterillä tarkoitettaisiin sellaista luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön otetta, josta käy ilmi, ettei henkilöstä ole merkintöjä rikosrekisterissä. (s. 16) Ehdotetussa ajoneuvolain uudessa pykälässä 203 a §:ssä säädetään oikeudesta käsitellä vain sellaista rikosrekisterilain 6 c §:ssä tarkoitettua otetta, jossa on ilmoitus siitä, ettei henkilöstä ole merkintää rekis-terissä. Säännöskohtaisissa perusteluissa on todettu, että jos hyväksynnän tai luvan kohteena oleva hen-kilö jättää rikosrekisteriotteen toimittamatta tai siinä on merkintöjä rikoksesta, ei vaatimus puhtaasta rikosrekisteristä täyty. Hyväksyntä- ja lupaprosesseissa siis käsiteltäisiin vain otteita puhtaista rikosrekis-tereistä. (s. 25-26)

Säätämisyjärjestysperusteluissa todetaan, että työntekijä voisi niin tahtoessaan luovuttaa puhtaan rikos-rekisteriotteen myös työnantajalleen, joka luovuttaa otteen arviointilaitokselle. Edelleen todetaan, että henkilötietojen käsittelystä, mukaan lukien rikosrekisteritietojen käsittely, säädetään suurelta osin suo-raan autojen ja niiden perävaunujen puiteasetuksessa. Puiteasetuksessa on annettu vain akkreditoidulle arviointilaitokselle oikeus tallettaa henkilön rikostietoja. Ajoneuvolaissa ei kuitenkaan voitaisi säätää esi-merkiksi kiellosta tallentaa otetta tai velvollisuudesta palauttaa otetta takaisin sen esittäneelle henki-lölle, koska autojen ja niiden perävaunujen puiteasetuksen mukaan hyväksyntä- ja lupamenettelystä kir-jatut tiedot ja asiakirjat on säilytettävä viiden vuoden ajan. (s. 33-34) Perustelujen valossa säilytysvelvol-lisuuden osalta jää jossain määrin epäselväksi, tarkoitetaanko tässä yhteydessä mainitulla otteella vain puhdasta rikosrekisteriotetta vai tallettaisiko ja säilyttäisikö arviointilaitos rikosrekisteriotteen tiedot sii-näkin tapauksessa asetuksen mukaisesti viiden vuoden ajan, jos sille on toimitettu epähuomiossa muu kuin puhdas rikosrekisteriotte. Perusteluita olisi tältä osin syytä selvittää jatkovalmistelussa.

Sivun 25 toiseksi viimeisessä kappaleessa todetaan, että käsittelyllä tarkoitettaisiin kaikkea henkilötieto-jen käsittelyä kuten niiden keräämistä, säilyttämistä ja käyttöä. Tässä kohtaa voisi viitata tietosuoja-ase-tuksen 4 artiklan 1 kohdan 2 alakohdan mukaiseen käsittelyn määritelmään.

Tiedonsaantioikeudet ja salassapitosääntely

Esitysluonnoksen 3. ja 4. lakiehdotuksissa esitetään tiedonsaantioikeuksia salassapitovelvollisuuden es-tämättä, joita on asianmukaisesti arvioitu esitysluonnoksessa säännöskohtaisesti sekä säätämisyjärjestys-perusteluissa.

Oikeusministeriö kiinnittää tiedonsaantioikeuksia koskevan sääntelyn osalta huomiota siihen, että voi-massaolevan ajoneuvojen katsastustoiminnasta annetun lain 49 §:ssä säädetään salassapitovelvollisuu-desta, johon mahdollisesti liittyviä muutostarpeita ei ole kuitenkaan arvioitu esityksen perusteluissa Säännöksen mukaan katsastusluvan haltija tai hakija taikka näiden palveluksessa oleva ei saa ilmaista sivulliselle tietoonsa tullutta 9 ja 15 §:ssä tarkoitettun henkilön rikosta koskevaa tietoa, joka on saatu 48

§:n nojalla rikosrekisteristä tai liikenneasioiden rekisteristä. Mikäli 48 §:n mukainen tiedonsaantioikeus laajennetaan sakkorekisterin tietoihin, tulee jatkovalmistelussa arvioida, tulisiko tämä ottaa huomioon myös 49 §:n salassapitosäännöksissä.

Rikosrekisteritietojen tarkastaminen ja vaikutukset Oikeusrekisterikeskukselle

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi rikosrekisterilakia lisäämällä lakiin uusi 6 c §. Pykälässä säädettäisiin henkilön oikeudesta saada itseään koskeva rikosrekisteriotte moottoriajoneuvojen ja niiden perävaunujen sekä tällaisiin ajoneuvoihin tarkoitettujen järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta, asetusten (EY) N:o 715/2007 ja (EY) N:o 595/2009 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/858 X liitteen 3 lisäyksessä tarkoitettun riippumattoman toimijan hyväksynnän tai työntekijän luvan myöntämistä sekä hyväksynnän ja luvan edellytysten täyttymisen tarkastamista varten. Oikeusministeriöllä ei ole huomioita esitettyyn uuteen pykälään.

Esitysluonnoksen perusteluissa (s.12) todetaan, että ”Suomessa vastaavaa sääntelyä, jonka mukaan työntekijän tulee rikosrekisteriotteella todistaa soveltuvuutensa esimerkiksi työtehtävään, sisältyy useaan lakiin”. Oikeusministeriö huomauttaa, että henkilön soveltuvuuden ja palkkaamisen työtehtävään ratkaisee aina työnantaja. Rikosrekisteriotteessa ei arvioida tai oteta kantaa soveltuvuuteen, otteessa on ainoastaan henkilöstä rikosrekisterissä olevat merkinnät tai tieto siitä, ettei merkintöjä ole. Em. virkettä tulisi muuttaa esimerkiksi niin, että useassa laissa säädetään siitä, että henkilön tulee esittää itseään koskeva rikosrekisteriotte esimerkiksi ennen työsuhteen tai opintoihin kuuluvan harjoittelun aloittamista.

Ehdotettu uusi rikosrekisterilain 6 c § tarkoittaisi uutta rikosrekisteriotteen luovutusperustetta ja uutta otetyyppeä. Esityksessä arvioidaan myös tähän tarkoitukseen pyydettyjen rikosrekisteriotteiden määrää. Esitetystä muutoksesta Oikeusrekisterikeskukselle aiheutuvat kustannukset on asianmukaisesti esitetty.

Osastopäällikkö

Ville Hinkkanen

Hallitussihteeri

Johanna Nyberg

VN/3743/2024-OM-12

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: